

ANTONI ŻABKO-POTOPOWICZ

Historia leśnictwa w akademickich Zeszytach Naukowych

Akademickie Zeszyty Naukowe stanowią zasadniczą płaszczyznę kontaktu ze światem nauki. Obok zamieszczanych w nich rozpraw naukowych, podawane są tu ważniejsze fakty z życia jednostek organizacyjnych danej uczelni. Zeszyty dają młodym pracownikom nauki możliwość publikowania prac. W wielu wypadkach stanowią lekturę uzupełniającą dla studentów starszych lat studiów. Poza tym są one przedmiotem wymiany. Z biegiem czasu czynione były wysiłki zmierzające do udoskonalenia dotychczasowych zasad wydawania Zeszytów. W toku prac nad tym doskonaleniem, zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, zostały wprowadzone nowe założenia programowe w zakresie treści i układu Zeszytów. Ustalały one profil części problemowej oraz dokumentacyjno-informacyjnej, przy czym wprowadzono zmniejszenie objętości tekstów i zwrócono baczną uwagę na to, by układ edytorski dostosowany był do przyjętych ogólnie wzorów wydawnictw tego typu. Zmniejszenie objętości prac otwierało drogę do umieszczania prac większej liczbie autorów. Przygotowanie materiałów w skondensowanej formie przyczyniało się do wdrażania autorów do precyzyjnego formułowania myśli naukowej i podawania jej w przystępny, komunikatywny sposób.

Wachlarz problemów zamieszczanych w Zeszytach Naukowych, wydawanych przez uczelnie akademickie, jest bardzo szeroki. Wśród nich występuje problematyka dotycząca historii lasów, leśnictwa i nauk leśnych. Zagadnienia z powyższego zakresu były zamieszczane przede wszystkim w Zeszytach poświęconych problematyce historycznej obejmującej gospodarstwo wiejskie szeroko rozumiane, a więc rolnictwo, leśnictwo, ogrodnictwo, rybołówstwo, weterynarię, i to zarówno jako przejaw życia, jak rozważania naukowe i dydaktyczne dotyczące omawianej problematyki. Tematyka historyczna w Zeszytach Naukowych Akademii Rolniczych wzbudziła poważne zainteresowanie, wobec czego znalazła

omówienie w notatce bibliograficznej w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki PAN” (nr 3/4 1978 r.).

Analiza artykułów zamieszczonych w akademickich Zeszytach Naukowych do połowy 1978 r. a dotyczących historii lasu, leśnictwa i nauk leśnych wykazuje, że w opracowaniu artykułów uczestniczyło 17 autorów (pomijając wspomnienia pośmiertne), z których 4 zamieściło od 4 do 10 prac. Brali w nich udział naukowcy, dla których historia leśnictwa szeroko rozumianego była tematem stałych, choć nie wyłącznych zainteresowań. Poza tym jeden z autorów, który stale zajmuje się omawianą problematyką (B. S z y m a ń s k i), zamieszcza swe prace z reguły także w innych wydawnictwach.

W akademickich Zeszytach Naukowych problematyka historyczna obejmowała w znacznej mierze zagadnienia z okresu do XX wieku. Źródło tego leżało częściowo w dążeniu do uzupełnienia luk w dokonanych opracowaniach. To dążenie łączyło się w Polsce Ludowej z możliwością korzystania ze znacznie bogatszej niż poprzednio bazy źródłowej, szczególnie wobec udostępnienia archiwów podworskich. W wielu pracach jest dokumentowana więź łącząca dzieje leśnictwa z dziejami drzewnictwa.

Analiza akademickich Zeszytów Naukowych wykazuje, że problematyka z zakresu historii lasu, leśnictwa i nauk leśnych była dość ubogo reprezentowana w Zeszytach poznańskich, noszących miano „Roczników Akademii Rolniczej” (Wyższej Szkoły Rolniczej) w Poznaniu, a ukazujących się od 1957 r. W nich była zamieszczona praca z interesującego nas zakresu w „Roczniku” nr 7 z 1959 r. pióra H. B ł a s z y k a pt. „Organizacja techniczno-gospodarcza lasów górniczych województwa kieleckiego w latach 1816—1869”. W 1970 r. A. M a r c i n i a k zamieściła artykuł dotyczący projektu ufundowania szkoły rolniczej w Kórniku przez Tytusa i Jana Działyńskich w drugiej połowie XIX w., uwzględniającej również potrzeby szkolnictwa leśnego w Wielkopolsce. Zaznaczony stan rzeczy wypływał nie z braku potencjalnej możliwości ukazywania się prac dotyczących problematyki historycznej z zakresu leśnictwa i nauk leśnych, lecz z braku dążenia do zamieszczania tego rodzaju prac w lokalnych wydawnictwach akademickich, jakimi były Roczniki poznańskie. Powiązaniu tego rodzaju prac z Rocznikami AR w Poznaniu może w przyszłości sprzyjać uruchomienie w ramach przedmiotu „Ekonomika Leśnictwa” wykładów i ćwiczeń z zakresu historii i geografii leśnictwa.

W Akademii Rolniczej (WSR) w Krakowie sprawy z zakresu szeroko rozumianej historii leśnictwa nie były uwzględniane w krakowskich Zeszytach Naukowych (seria: „Leśnictwo”). Seria ta powstała w 1966 r. Do 1977 r. włącznie w żadnym z 10 zeszytów nie ma artykułów zwią-

zanych z historią. Tego rodzaju artykuły znalazły przytułek w serii „Historia Rolnictwa”, przy czym rolnictwo było tu ujmowane jako gospodarstwo wiejskie, zawierające również problematykę z zakresu leśnictwa. W zakresie interesującej nas problematyki zamieszczony został w zeszycie trzecim artykuł K. Kozikowskiego traktujący o akademickich studiach leśnych na Wydziale Rolniczo-Lasowym Politechniki we Lwowie. W zeszycie drugim z 1973 r., poza artykułami uwzględniającymi częściowo problematykę historyczno-leśną, znajduje się artykuł Z. Kosieka „Uwagi Tygodniowe Warszawskie, najstarsze polskie czasopismo rolnicze”. Zaznaczono tu, że w „Monitorze” z 1774 r. było zamieszczone tłumaczenie obszernej pracy Andrzeja Bołotowa pt. „O lasach oraz o przyczynach niedostatku drewna do opału i do budowy”. W tymże zeszycie nr 2 ukazał się artykuł M. Nowaka poświęcony Studium i Wydziałowi Rolniczemu Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1921—25, w którym podano uwagi dotyczące wykładów prof. Stanisława Sokłowskiego.

Co się tyczy Zeszytów Naukowych w SGGW-AR (SGGW) w Warszawie, to przed zainicjowaniem Serii Historycznej, nieznaczna ilość artykułów z interesującego nas zakresu ukazała się w Serii Leśnictwo. A więc w nr 4 tej serii z 1960 r. S. Bałut zamieścił artykuł o dawnych zalesieniach w powiecie niżańskim. W tym numerze ukazał się związany z problematyką historyczną artykuł J. Kiesia dotyczący pomiarów obiektów rolnych i leśnych w Polsce w świetle instrukcji technicznej z 1839 r. W tymże numerze ukazała się również praca ekonomisty leśnego T. Marszałka o dziejach spółek leśnych urbarialnych w powiecie nowotarskim oraz artykuł Z. Szymanowskiej-Purzyckiej pt. „Rozmieszczenie buka w Królestwie Polskim (1815—1915) w świetle materiałów historycznych”. Artykuł ten wchodził do rzędu prac nastawionych na badanie dziejów występowania i rozmieszczenia poszczególnych gatunków drzew leśnych. Drugi artykuł tejże autorki został zamieszczony w nr. 5 z 1962 r. omawianej serii i traktował o „Leśnictwie rządowym Parczew w latach 1820—1845”. Wreszcie w nr. 10 z 1968 r. ukazał się artykuł R. Zaręby „Rezerwat topól na wysoczyźnie siedleckiej i historia jego drzewostanów w 150-letnim okresie (od 1820 r.)”.

Od 1963 r. zaczęła ukazywać się w SGGW-AR Seria Historyczna Zeszytów Naukowych, która stała się poważnym ośrodkiem publikowania prac z interesującej nas dziedziny. Do 1978 r. wyszło 15 Zeszytów. Zamieszczono w nich 27 artykułów dotyczących historii lasów, leśnictwa i nauk leśnych pióra 9 autorów. Większość artykułów napisali: E. Więcko — 5 artykułów, R. Zaręba — 5 artykułów i A. Żabko-Potopowicz — 10 artykułów.

W omawianej Serii zamieszczali swe prace również autorzy, dla których problematyka historyczno-leśna była tematem ich wtórnych zainteresowań, lecz została w objętych przez nich odcinkach dogłębnie potraktowana. Należy wymienić tu zamieszczony w nrze 11 Serii Historycznej artykuł F. Krzysika pt. „Zadania naukowo-badawcze Wydz. Technologii Drewna na tle aktualnego stanu i perspektyw rozwojowych przemysłu drzewnego w Polsce”. Omawiany artykuł cechuje poszerzenie w aspekcie rozwojowym zagadnień z zakresu drzewnictwa. Do nru 12 tej serii (1975 r.) mgr Jan Roman napisał wyczerpujący biogram prof. Jana Miklaszewskiego (1874—1944), wieloletniego rektora SGGW. Spośród prac autorów, dla których historia leśnictwa nie była podstawowym tematem ich działalności naukowej należy R. Zaręba, o którym już poprzednio była mowa. W Serii Historycznej rozwijał on badania dotyczące przeszłości Puszczy Kozienickiej i Puszczy Iłżeckiej. Odpowiednie artykuły zostały zamieszczone w ramach Serii Historycznej nr 2 (1965), nr 4 (1967), nr 5 (1968), nr 10 (1973). Poza tym w nrze 12 (1975) omówił historię gospodarki leśnej w nadl. Rogów do końca drugiej wojny światowej (akt przekazania lasów na rzecz SGGW i akty prawne). Przytoczone uwagi wskazują, że poważne odcinki historii naszych lasów znalazły w pracach R. Zaręby gruntowne udokumentowanie.

Do autorów dla których tematyka historyczno-leśna stanowi zasadniczy temat ich zainteresowań naukowych należy Z. Szymanowski - Purzycka. O jej artykułach zamieszczonych w Serii Leśnictwo była już mowa. Po ukazaniu się Serii Historycznej zamieściła w nrze 3 z 1966 r. artykuł pt. „Użytkowanie lasów wilanowskich w okresie istnienia Królestwa Polskiego (1815—1915)”. Praca ta stanowiła odcinek problemów zawartych w jej dysertacji doktorskiej. Do rzędu tych autorów należy również wspomniany już B. Szymański, który w nrze 9 z 1972 r. zamieścił artykuł „Kierunki i wyniki badań naukowych w dziedzinie leśnictwa w piśmiennictwie okresu międzywojennego (1918—1939) w Polsce”.

Szczególnie dużo artykułów zamieścili w Serii Historycznej dwaj autorzy: E. Więcko i A. Żabko-Potopowicz. Ten ostatni jest zarazem redaktorem omawianej serii.

W wyniku dogłębnych badań nad Puszczą Białowieską ukazał się w nrze 7 (1970) artykuł E. Więcki pt. „Gospodarka Puszczy Białowieskiej w okresie ostatnich dwustu lat”. W nrze 8 (1971) i 9 (1972) zamieścił wyczerpujące opracowanie „Problem drzewny w Polsce Międzywojennej”. W nrze 14 pisał o społecznej działalności leśników w latach 1918—1939, a w nrze 15 (1978) o podstawach kierunków rozwoju gospodarstwa leśnego w Polsce Ludowej. Przytoczone uwagi wskazują, że

w omawianej serii Zeszytów Naukowych SGGW należyta uwaga została zwrócona na omówienie dziejów lasów i leśnictwa w czasach najnowszych. Czynnione było to z myślą podniesienia znaczenia tej serii dla potrzeb leśników praktyków.

Co się tyczy prac A. Żabko-Potopowicza, można wymienić badania nad dziejami u nas różnych gatunków drzew leśnych, a mianowicie lipy (nr 4 z 1960 r.) i brzozy (nr 3 z 1966 i nr 4 z 1967). Charakter pewnej syntezy dociekań historycznych dotyczących lasu i jego roli w dziejach Polski przedrozbiorowej stanowi artykuł zamieszczony w nrze 9 z 1972 r. Serii Historycznej pt. „Las w dziejach Polski Przedrozbiorowej”. Więż pomiędzy gospodarką leśną a czynnikami ją kształtującymi poruszył autor w artykule zamieszczonym w nrze 6 z 1969 r. pt. „Problemy oddziaływania państwa na gospodarkę leśną w świetle polskiego piśmiennictwa leśnego do pierwszej wojny światowej”. Problem infrastruktury leśnictwa polskiego został w odcinkowym aspekcie przez niego ujęty w artykule zamieszczonym w nrze 11 Serii Historycznej z 1974 r. pt. „Zagadnienie administracji lasów państwowych w polskim powojennym piśmiennictwie fachowym (szkic historyczny)”. Więż pomiędzy lasem i gospodarką leśną a warunkami przyrodniczymi poruszył w 1975 r. (zeszyt nr 12), w artykule „Zagadnienie gruntów leśnych oraz gleboznawstwa i siedliskoznawstwa leśnego w polskim piśmiennictwie w aspekcie historycznym”. Szczególnie wiele uwagi w swej działalności naukowej poświęcił A. Żabko-Potopowicz zagadnieniom dotyczącym dziejów nauk leśnych i charakterystyce ich przedstawicieli. A więc w nrze 2 z 1965 r. ukazał się w omawianej serii artykuł „Piotr Świtkowski a problem rozwoju leśnictwa w dawnej Rzeczypospolitej”. W nrze 1 powyższej serii zamieścił obszerny artykuł pt. „Polskie piśmiennictwo leśne w Królestwie Polskim po utrwaleniu się kapitalizmu (1866—1915). Wreszcie w nrze 8 (1971) zamieścił „Badania nad historią nauk leśnych w Polsce Ludowej”.

Do dyscyplin, których treść i profil pozostają tematem dość rozbieżnych poglądów, należy geografia leśnictwa. Jej poświęcił A. Żabko-Potopowicz artykuł zamieszczony w nrze 2 z 1959 r. Serii „Leśnictwo”, Zeszyty Naukowe SGGW, pt. „Z problematyki kształtowania się geografii leśnictwa”.

Pewne uzupełnienie tematyki związanej z dziejami lasów, leśnictwa i nauk leśnych zawartych w Zeszytach Naukowych stanowią zamieszczone w Serii Historycznej życiorysy zmarłych profesorów i docentów leśnictwa rozumianego szeroko.

Tematyka Zeszytów z interesującego nas zakresu była wyrazem zainteresowań naukowych poszczególnych autorów, natomiast redakcje Zeszytów nie opublikowały koncepcji pewnych wiodących tematów i nie

przestrzegały zasady konsekwentnego publikowania. Realność takiego zamierzenia w chwili obecnej podważa fakt mnogości zagadnień historycznych z interesującej nas dziedziny. Przy nielicznym zespole historyków dziejów lasu, leśnictwa i nauk leśnych zmierzano w tej sytuacji do możliwie wszechstronnego naświetlenia różnych zagadnień.

Sytuacja może ulec gruntownej zmianie, gdy wśród naukowców i praktyków utrwali się szeroko przeświadczenie o celowości dociekań historycznych poza ich znaczeniem poznawczym. Wymaga to w nastawieniu dociekań historycznych uwypuklenia nie tylko tych elementów poznawczych, ale również mających istotne znaczenie dla potrzeb dnia dzisiejszego leśnika praktyka. Powinniśmy więc traktować to jako korzystną tendencję do należytego uwzględniania historii lasów, leśnictwa i nauk leśnych Polski Ludowej. Jako dodatni moment można uważać wprowadzenie na wydziałach leśnych naszych uczelni akademickich wykładów z zakresu historii i geografii leśnictwa. Zwiększenie grona naukowców z omawianego przez nas zakresu powinno przyczynić się, pomimo zamieszczania prac w różnych wydawnictwach, do szerszego niż obecnie obsługiwanego przez Zeszyty Naukowe problematyki historyczno-leśnej. Wtedy może stać się aktualną wspomniana myśl, żeby poza poszczególnymi problemami były rozwijane w Zeszytach pewne problemy wiodące. By osiągnąć ten cel, byłoby rzeczą celową wspólne omówienie przez redakcje Zeszytów podstawowych zagadnień ich dotyczących.

Kończąc niniejsze uwagi możemy stwierdzić, że pomimo zaznaczonych trudności Zeszyty Naukowe stały się poważnym ośrodkiem dla prac z zakresu historii lasów, leśnictwa i nauk leśnych.

**TYLKO PRENUMERATA
GWARANTUJE OTRZYMYWANIE „SYLWANA”**